

Indiens sociale og erhvervsmæssige problemer¹⁾

Af Z. D. Lando

Befolkningspresset og industrialiseringen.

1. *Fordomme, formerelse og fattigdom.*

Overtro og mystik kendetegner hovedparten af Indiens beboere. Myter og legender danner deres forestillingsverdens sammenhæng. Logisk-realistisk tænkning støder an mod den medfødte angst for de usynlige magters gengældelse. Den lunefulde natur stemmer ved sine livshærgende udslag mennesket til resignation.

Inderen er traditionsbunden, hvad enten han er hindu, moslim, sikh, jaina eller parser. Orientaleren er født fanatiker; han er så forudindtaget af sin uforlignelige tros sandhed, at han ikke er i stand til at udvise tolerance mod andre trosbekendelser. Af samme grund er han heller ikke modtagelig for trosreformer. Og da troen, d. v. s. det, han ifølge traditionen er opfostret til at tro på, er den mest dominerende faktor i inderens livsindstilling, kan hans handel og vandel kun vanskeligt ændres ved påvirkning udefra.

Mindst tilgængelige for vesterlandsk oplysning er hinduerne, og hinduismen er det indiske subkontinents langt overvejende trosbekendelse. Af hver 10 indere står kun de 3 uden for denne kultus.

»Karma«-troen danner forsvaret for de ubarmhjertige kasteprivilegier, ligesom den giver den kasteløse en begrundelse for hans sociale fornedrelse. Ifølge karma er et menneskes skæbne bestemt ved — eller rettere er en gengældelse eller straf for — hans handlinger i det tidligere liv. Med reinkarnationen for øje må den »rene« bevare sin religiøse og standsmæssige »renhed«. Selv den hvide er for den rettroende hindu uren, og har han haft berøring med ham, må han renses gennem det

---

¹⁾ Uddrag af en undersøgelse vedrørende »Indien som handelspartner«.

rituelle bad. Sin samfundsklasse kan man ikke vælge, den er man født til. Man kan derfor ikke i levende live hæve sig op i en højere »djati« (fødselsstand). Denne mentalitet nedbryder stræbsomhed og ærgerrighed. Brahmanen bliver ved med at være den fornemme, selv om han ernærer sig ved tiggeri, mens den, der udøver det hæderlige erhverv som gadefejer, forbliver den »urørbare« (untouchable) paria, selv om Gandhi har forlenet ham med det æresoprejsende navn af »Guds folk« (»haridjan«). Af disse »Guds folk« tæller det hinduiske samfund godt og vel 50 millioner. Det er ikke blot adgangen til templerne, der er dem forment; de må heller ikke benytte offentlige veje eller offentlige brønde, og i den åndeligt mørkeste del af Sydindien må de kun forlade deres hus ved nattetid.

Med den tiltagende industrialisering har mange af disse »urørbare« fundet beskæftigelse i andre end de »foragtede« erhverv, de gennem fødsel er blevet forudbestemt til. Dette har forbedret såvel deres økonomiske som sociale stilling i nogen grad. Medvirkende hertil har også været den politiske kamp mellem hinduer og mohamedanere; truslen om at gå over til islam formindskede kastehovmodet.

Den officielle ophævelse af »urørbarheden«, som for nylig blev vedtaget af den indiske dominions lovgivende forsamling, vil næppe bidrage væsentligt til en social højnelse af »pantjamas« — de »femte« (ment er den »femte« kaste; det er kun de fire evige kaster, hinduen anerkender, nemlig: Brahmaner — gejstlighed; Ksjatrijas — krigerstand; Vajsijias — handlende og bønder samt Sjudras — håndværkere og tyende). Med den retslige ligestilling følger ikke umiddelbart den sociale, især ikke i et land som Indien, hvor de religiøst forankrede fordomme ikke kan udryddes ved blotte løvbud. Navnlig på landet, hvor endnu de fleste kasteløse lever, vil uligheden blive ved med at bestå, hvorimod der i de større byer, hvor alle folk umuligt kan kende hinanden, er større chance for, at den med tiden bliver udvisket.

Da slægten er den enkeltes sociale eksistensgrundlag, er det en religiøs pligt for hinduen at sørge for slægtens forplantning, og af forældrene træffes der allerede på et tidligt tidspunkt på familiens vegne forberedelser hertil gennem de såkaldte barneægteskaber. Ægteskabet, som er uopløseligt for kvinden selv ved mandens eller den trolovedes død, er en hellig institution. Kvinden er derfor dømt til evigt engifte. Dette forklarer den tidligere enkebrænding (»sati«), de stadig almindeligt forekommende barneenker og det endnu bestående forbud for enker mod at gifte sig igen. Hensynet til slægtens forplantning giver dog den sønneløse enke adgang til at skaffe sig en søn med sin mands broder

eller en anden af hans slægtninge. Af samme grund er det naturligt, at en mand i tilfælde af sin kones ufrugtbarhed tyer til flerkoneri, ligesom han, hvis han bliver enkemand, kan gifte sig påny.

I sammenhæng hermed er det forståeligt, at inderne ikke pålægger sig nogen hemninger i deres kønsliv. Dettets normale udfoldelse drages der tværtimod religiøs omsorg for (de sydindiske templers glædespiger er måske et udslag af denne indstilling).

Fødselstallet i Indien når derfor op til grænsen af det fysisk mulige, men antallet af nyfødte reduceres snart, idet børnedødeligheden er meget betydelig. Af 1000 levendefødte døde i Indien 1931—35 de 170, inden de var et år. Det tilsvarende tal for Danmark var 70. Og døden hænger stærkt blandt de unge. Af 1000 indere er kun de 160 over 30 år, mens det tilsvarende tal for Danmark er 520.

Den årlige befolkningstilvækst i Indien er gennemgående 1 pct.

Fødte og døde pr. 1000 indbyggere.

		levendefødte	døde	fødselsoverskud
Indien	1921—30....	35,0	26,0	9,0
	1931—40....	34,0	22,9	11,1
	1946.....	27,9	17,5	10,4
Danmark	1921—30....	20,8	11,2	9,6
	1931—40....	17,9	10,7	7,2
	1946.....	23,4	10,2	13,2

I det store og hele foregår befolkningstilvæksten i Indien ikke i hurtigere tempo end i Danmark. Dette skyldes, som tallene viser, den betydeligt større dødelighed i Indien, forårsaget af slette sanitære forhold, hungersnød og epidemier. Inderen bliver i reglen knapt halvt så gammel som danskeren (middellevetiden i Indien og Danmark er henholdsvis 27 og 65 år). Dødeligheden i de unge år bevirker en hurtig »befolkningsomsætning«, og følgen deraf er, at en meget stor del af den levende befolkning er i den avledygtige alder. Deres formerelse vil ske med eksplosiv fart, hvis det lykkes at formindske dødeligheden. Da en frivillig fødselskontrol ikke er tænkelig under den rådende livsindstilling, vil en forbedret ernærings- og sundhedstilstand let medføre en befolkningsforøgelse, som atter vil forringe det indiske folks i forvejen utilstrækkelige eksistensbetingelser.

Som ECAFE (Economic Commission for Asia and the Far East) har beregnet, er Indiens nationalindkomst 1932—42 steget med 7 pct.; men samtidig er befolkningen steget med mere end 10 pct., således at den enkelte inder trods krigstidens større produktion og beskæftigelse er

blevet fattigere. Det er tilsyneladende landbrugsproduktionen, der ikke har fulgt trit med befolkningstilvæksten, og i Indien må 90 pct. af befolkningen mere eller mindre søge deres udkomme i landbruget. Og dette leverede i 1942 kun 52 pct. af nationalproduktet mod 54 pct. i 1932.

Inderen hænger med en barnlig hengivenhed og med inertiens stædighed ved sin landsby. Nøden driver ham til byen, men han søger jævnlig tilbage til sit fødested. Det er tillige tilflugtssted for ham, når han ikke længere kan skaffe sit udkomme i byen. Det er både slægten og religionen, der binder ham til landsbyen. I liv og i død er han knyttet til sin hjemstavn. Han føler sig ensom uden for sin familie, slægt og kaste. Og dør han, er det kun slægten, som kan give ham den rituelle begravelse med de dertil hørende traditionelle ceremonier. Desuden drages han hjem, når han i modgang skal bønfalde sine guder eller bringe dem takofre for gunstbevisninger. Guderne er nemlig ikke universelle, men lokale og ofte individuelle.

Ifølge den første nogenlunde pålidelige indiske folketælling, den af 1872, var af 100 indbyggere de 91 hjemmehørende på landet, og efter den sidste tælling af 1941 var forholdet mellem land- og bybefolkningen som 87 til 13. Der er altså ikke i de 70 år for befolkningen som helhed sket nogen nævneværdig forskydning i den henseende. Ydermere er det tvivlsomt, om de bebyggelser, som man i Indien henregner til byerne, efter vesterlandsk opfattelse ville gælde som sådanne. Kriteriet for den indiske statistik er nemlig blot indbyggerantallet, idet en bebyggelse, den være sig nok så landlig, bliver rubriceret under byerne, når dens indbyggerantal overstiger 5.000.

Befolkningspresset på landbruget har været i tiltagende i Indien i mellemkrigstiden. Alene ifølge den officielle statistik, der som nævnt ikke giver fuldstændigt udtryk for denne udvikling, har tilgangen af nybeskæftigede til landbruget mellem 1921 og 1931 været 55 pct. af samtlige nye erhvervsudøvere. Der lader heller ikke til at være indtrådt nogen forandring i denne tendens siden.

Tager man blot et karrigt eksistensminimum — d. v. s. det til livets opretholdelse nødvendige mindstemål af materielle goder — som målestok, skulle efter et plausibelt skøn ca. 40 pct. af Indiens landbefolkning ikke have nogen mulighed for at leve af landbrug. Det udkomme, som dette overbelastede erhverv kan skaffe til den enkelte, må derfor blive yderst kummerligt.

Man kan lette befolkningspresset på landbruget enten ved at flytte den overskydende befolkning over til andre erhverv eller ved at udvide

landbrugets produktivitet. Det er indlysende, at en iværksættelse af begge disse foranstaltninger på samme tid vil fremskynde det tilsigtede resultat.

Den første udvej leder tanken hen på en forstærket industrialisering og almindelig modernisering (f. eks. ved vejanlæg) af landets erhvervs- liv. Landsbyhåndværket og det kunstprægede byhåndværk, begge arvelige og traditionsbundne, gav tidligere beskæftigelse til en betydelig del af befolkningen. Det er efterhånden kommet i forfald som følge af de billigere udenlandske fabriksprodukter, som uhindret af toldskrænker kunne vinde indpas på det indiske marked og takket være de forbedrede samfærdselsmidler, navnlig jernbaneanlæg, let kunne nå frem til forud utilgængelige steder. På den anden side har den indiske fabriks- industri, der skulle opsuge den stadigt voksende skare af arbejdsløse fra det fortrængte håndværk, ikke haft de allerbedste vækstbetingelser. Den mødte finansieringsvanskeligheder, idet kapitalen har foretrukket den kortfristede kommercielle anbringelse frem for den langfristede industrielle. Kraftkilden er ofte enten vanskeligt tilgængelig eller på grund af høje fragter alt for dyr. Den største hindring hidrører dog fra den menneskelige arbejdskraft. Den indiske industriarbejder er ustabil, fordi han i sin hjemlængsel betragter sit ophold i byen som midlertidigt, og desuden er de usle arbejds- og boligforhold i industribyerne kun egnet til at forstærke denne længsel. Ydermere savner de fleste arbejdere forudsætninger for at kunne sætte sig ind i selv de enkleste mekaniske processer. Det er den manglende oplysning, der er skyld heri. Henved 92 pct. af hele Indiens voksne befolkning er analfabeter. Tallet må nødvendigvis være højere blandt arbejderne, der for størstedelen hører til »the scheduled classes«, som af kastesfordomme er blevet udelukket fra skolegang. Det er en stor overvindelse at sætte sig på skolebænken for alfabetets og den faglige uddannelses skyld, når man på trods af den lovbefalede kortere arbejdstid har stået ved maskinen i ti timer og derover. Bortset herfra har det i Indien indtil fornylig skortet på offentlig interesse for den sag. I det hele taget er det et spørgsmål, om fabriks- industrien hører hjemme under tropiske himmelstrøg. Den ulidelige hede på arbejdspladsen kan ikke undgå at nedsætte den indiske fabriksarbejders ydeevne. Effektiv luftkonditionering kan afhjælpe denne ulempe, men den er bekostelig og vil følgelig fordyre den indiske industriproduktion.

Når omtrent en trediedel af Indiens befolkning er underernæret, når skønsvist 68 millioner ha ny jord kan bringes under kultur, og når der af ernæringsfysiologiske grunde er behov for en mere varieret kost og

følgelig en mere mangesidig levnedsmiddelproduktion, må den anden udvej være den mest nærliggende. En intensivering og differentiering af landbrugsproduktionen vil ikke blot give landbefolkningens tyngende overskud eksistensmuligheder, men vil tillige udfylde de lange perioder, helt op til 6 måneder af året, i hvilke den indiske bonde er dømt til lediggang. Ved overrisling og hensigtsmæssig gødskning kan der dyrkes flere afgrøder om året. Et mere rationelt drevet husdyrbrug med forøget mælkeproduktion vil give arbejde til mange hænder. Det samme gælder forøget dyrkning af frugt og grøntsager, en udvidet fåre-, fjerkræ-, silke- og biavl og lign. Det ville yderligere øge beskæftigelses- og erhvervs-mulighederne, hvis man samtidig bragte nyt liv i den hensygnende hjemmeindustri på landet.

Det indiske landbrugs produktivitet er umådelig lav. Således er høst-udbyttet for ris pr. acre kun en trediedel af Japans og en fjerdedel af Italiens. At hæve denne lave produktivitet er en ufravigelig forudsætning for forbedring af bondens levevilkår. Den indiske »ryot« pløjer med træplov og mejer med segl. Han har ikke megen gødning tilovers til spredning på markerne, fordi han bruger det meste af det til brændsel. Desuden har han ikke meget jord at dyrke. Der falder i det store og hele ikke mere end gennemsnitligt en ha pr. brug. Det er en følge af den århundredgamle og stadig gældende arveret, hvorefter jorden deles lige- ligt mellem arveladerens sønner. I tidernes løb er jorden derfor blevet mere og mere opsplittet i små lodder, og da alle sønner skal have lige meget af hver bonitet, kommer de enkeltes lodder til at ligge spredt i stumper og stykker. Landsbyens maleriske mosaik frembyder mange ulemper. De mange markskel bevirker, at sammenlagt megen dyrkbar jord går til spilde. Dertil kommer det spild af tid og arbejde, som dyrkningen af de mange spredt liggende småstumper medfører.

Bonden er altfor hårdt trængt af sit daglige behov til at kunne undvære noget til forbedring af sin dyrkningsmetode, det være sig i form af mere tidssvarende redskaber, bedre sædsorter eller kunstgødning. Når han ikke engang bruger gødningen til jorden, er det ligeledes et udslag af fattigdom, idet han ikke har råd til at købe brændsel til madlavning. En så uøkonomisk lille brugsstørrelse kan knapt nok give sin dyrker den daglige føde, og hvad han er nødt til at undvære, forslår sjældent til betaling af forpagtningsafgifter og skatter samt renter og afdrag til den uundgåelige pengeudlåner.

Lige så underernæret som bonden selv er hans kvæg. Koens mælkeydelse er derfor minimal. Nogen udvælgelse og udsættelse med henblik på ydelsen er ukendt. For hinduen er koen desuden et helligt dyr, der

ikke må lide nogen overlast. Koen betragtes ligesom kvinden nærmest som et avlsredskab. Afkommet er på grund af utilstrækkelig fodring et sløjt arbejdsdyr.

Magtesløs som den indiske bonde står over for den lunefulde natur, fyldt med fordomme, fortrykt og forgældet, født til fattigdom og forsagelse og derfor uden ærgerrighed, er han ikke i stand til ud af egen kraft at forbedre sine levevilkår. Landbrugets produktivitet kan derfor kun hæves ved indgreb udefra, først og fremmest af det offentlige.

Mest tiltrængt er et oplysningsarbejde af elementær art, så at den indiske ryot og hans børn får mulighed for at tilegne sig civiliserede menneskers meddelelsesmidler. Den faglige oplysning har ikke nogen sangbund, før landbefolkningen gennem almen undervisning er blevet gjort modtagelig for belæring. I betragtning af inderens indgroede konservatisme og hans religiøse og sociale fordomme vil det måske tage generationer, inden han bliver lydhør over for tekniske og økonomiske reformforslag, der tager sigte på en højnelse af hans erhvervs produktivitet og dermed hans egen levestandard.

Inderne trænger i ikke mindre grad til modernisering af deres livssyn end til modernisering af deres erhvervsliv. De må navnlig lære at indse nødvendigheden af at øve en vis fødselskontrol. Ellers bliver deres forbedrede levevilkår kun af begrænset varighed, idet de blot vil virke fremmende på befolkningstilvæksten med det resultat, at deres gennemsnitlige levestandard atter sænkes. Bedre økonomiske kår vil formindskede dødeligheden, forlænge den korte middellevetid og dermed øge antallet af de avledygtige. Da man ikke kan forvente, at Indiens nationalprodukt vil vokse i samme takt som befolkningen, kan kun en frivillig fødselskontrol i stedet for den store dødelighed, der hidtil har holdt befolkningstilvæksten i ave, modvirke fattigdommen.

2. Industrialiseringen som middel til lettelse af befolkningspresset.

Den indiske landsbys i sig selv beroende, afsluttede økonomi løsnedes for omtrent 100 år siden. Efterhånden som samfærdselsmidlerne forbedredes takket være jernbaner og makadamiserede landeveje, blev flere og flere af landsbyens håndværkere overflødige. Det gik mest ud over de håndværkere, hvis frembringelser de på ugemarkederne faldt fabriksprodukter af indisk eller udenlandsk oprindelse påførte en følelig konkurrence. I denne deltog også de i byerne og enkelte større fabriksbyer koncentrerede håndværkere, hvis bedre tekniske

udstyr satte dem i stand til at producere billigere end landsbyhåndværkeren.

Hvor bondens behov var af presserende karakter, kunne han ikke undvære den stedlige håndværker. Derfor har både smeden og tømreren kunnet finde deres udkomme i landsbyen til den dag i dag. Uopsættelige reparationer af landbrugsredskaber og nyanskaffelser gør deres tilstedeværelse nødvendig. Det samme gælder også for sadelmagere, der laver og reparerer seletøj og læderspande til vandtransport, og for pottemagere. Det skrøbelige lerservice, der ikke tåler befordring over lange afstande, må ofte fornys, idet man efter gammel skik plejer at slå alt husets lertøj i stykker ved et familiemedlems død og ved solformørkelse. Desuden er pottemageren, der mange steder holder et æsel, tillige landsbyens vognmand. Med fremkomsten af kobber-, messing- og emaillevarer og til sidst fajance og porcellæn til køkken- og bordbrug mistede imidlertid pottemageren en del kunder blandt de bedre-stillede landboere, men han er ikke mindre uundværlig end før som leverandør af lertøj til de fattigere husstande, der som bekendt danner det langt overvejende flertal af Indiens landbefolkning.

Graden af de forskellige håndværkeres tilknytning til landsbyens økonomiske liv ytrede sig i aflønningsformerne. Ligesom vaskemanden, der navnlig fandtes, hvor kvinderne levede i afsondring («Purdah»), barberen, vægteren og gadefejeren fik smeden og tømreren som landsbyens faste tjenere som regel deres arbejds løn i form af en bestemt andel i årets høst, eller de havde nogle steder fået tildelt en lille jordlod. Denne aflønningsmåde siges at være gængs i mange af Indiens landsbyer endnu den dag i dag. Deres ve og vel afhang af det årlige høst-udbytte og ikke af tjenesteydelsernes eller deres produktions omfang. Anderledes forholdt det sig med væveren, farveren, garveren og skomageren, som kun fik arbejde, når der var brug for dem. De fik løn for hvert arbejde, de udførte, ofte i naturalier, det være sig i form af en portion korn, eller ved at de beholdt noget af de råstoffer, de forarbejdede. Men de havde ikke noget hævdvundet krav på at blive beskæftiget af bønderne. Med den indtrængende konkurrence fra udlandets fabrikker havde de derfor valget mellem at søge arbejde i byerne eller at blive daglejere på landet. De fleste foretrak det sidste. Landbrugets bæreevne, der i forvejen var stærkt tyngt af utilstrækkeligt udnyttet arbejdskraft, fik derved en yderligere belastning.

Landbruget i Indien blev mere og mere en tilflugt, en levemåde for de mange håndværkere, der havde mistet deres eksistensgrundlag. Landbrugserhvervet fik imidlertid også tilgang fra de håndværkeres

kreds, der ville forbedre deres økonomiske og sociale stilling. Landbrug var for det meste mere indbringende end det usselt betalte håndværksarbejde, og det nød som beskæftigelse større anseelse.

I den tid, da landsbyhåndværkets forfald satte ind, var der mulighed for mange til at finde midlertidig beskæftigelse ved jernbane- og vejanlæg, medens betingelserne for, at byerne i større omfang kunne opsuge det stadigt voksende landproletariat, ikke var til stede i Indien i samme grad som under den industrielle revolution i Vestens lande. Vi har allerede set, at industrialiseringen af det indiske erhvervssamfund i løbet af de sidste 75 år ikke har gjort nævneværdige fremskridt. Desuden bærer kun et fåtal af de indiske byer noget industrielt præg i vesterlandsk forstand. I Ahmedabad med sine bomuldsspindrier og -væverier er over halvdelen af befolkningen beskæftiget i industrien. Med byen Jamshedpur, der skylder Tata's jern- og stålindustri sin tilblivelse, og jutebyerne ved Hooghly er de egentlige industribyers række udtømt. Storbyerne som Bombay, Calcutta og Madras er nok så meget præget af handel som af industri. Endvidere må det ikke glemmes, at mange, måske de fleste, indiske byer aldrig har været andet end større bebyggelser af landlig karakter.

Der var kun få af landsbyens overflødiggjorte håndværkere, der havde let ved i byerne at finde beskæftigelse i deres eget fag. Tømreren kunne bruges til bygningsarbejde eller som hjulmager og møbelsnedker. Smeden var der anvendelsesmuligheder for i de maskinværksteder og mindre metalvarefabriker, som var begyndt at komme frem i mange indiske byer. På den anden side forelå der ikke for disse to håndværkere nogen tvingende anledning til at forlade landsbyen, hvor der til stadighed var god brug for dem. Pottemageren, derimod, var for grov en håndværker, til at han kunne anvendes i byernes keramiske værksteder, hvis frembringelser havde et kunstnerisk anstrøg. I heldigste fald kunne han blive teglbrænder. Farveren, der oprindeligt selv havde fremstillet sine farver, kunne, da de udenlandske anilinfarver vandt indpas i Indien, vanskeligt hævde sig længere som faglært arbejder, så meget mindre som væverne efterhånden er gået over til at købe deres garn i farvet stand.

Den, der holdt mest krampagtigt fast ved sin håndtering, var væveren. Han forlod landsbyen og bosatte sig på mere trafikerede steder, hvor han udvidede sin afsætningsradius. Der opstod efterhånden væverkolonier i nærheden af markedspladserne, hvor det grovere håndvævede stof («Khaddar») altid har haft en fast aftagerkreds blandt bondebefolkningen, som håndværkerne solgte direkte til. Men også de

bedrestillede byboere har holdt livet oppe i håndvæveriet, idet deres forkærlighed for tøjets individuelle præg bedre kunne tilfredsstilles af håndværkeren end af fabrikken, der er indstillet på det stereotype mønster. Håndvæverens stilling blev desuden styrket af »Svadesji«-bevægelsen, der tilskyndede til brug af nationale frembringelser og af Gandhis »Tjarka« — (spinderok-)kampagne, som i det hele taget ville genoplive håndværk og husflid.

Håndvævning af bomulds-, uld- og silketøj, som er den vigtigste blandt Indiens såkaldte »cottage«-industrier, skulle endnu give beskæftigelse til mellem $2\frac{1}{2}$ og 3 millioner og således skaffe et udkomme for henvend 10 millioner mennesker. Af Indiens tøjforbrug kom i mellemkrigstiden 25 pct. fra cottage-væverne og 35 pct. fra udlandet, medens de hjemlige tekstilfabriker leverede de 40 pct.; men disse beskæftigede næppe mere end $\frac{1}{2}$ million arbejdere.

Industrien i ordets videste betydning som dækkende bearbejdning af råstoffer i alle dens organisationsformer udviser for Indiens vedkommende en dominerende overvægt af de arbejdsintensive driftstyper. Holder man sig af mangel på nyere offentlig statistik til de mest plausible private beregninger, skulle for tiden godt og vel 3 millioner arbejdere være beskæftiget i den »organiserede« industri, hvorved man i Indien normalt forstår fabriksindustrien. Halvdelen af dem faldt på virksomheder med mindre end 20 arbejdere. Går man endvidere ud fra, at af de ca. 170 millioner erhvervsudøvere de 17 millioner (vi bruger forholdstallene fra 1931, hvilke næppe er videre forandrede) er beskæftiget i industrien, bliver forholdet mellem antal arbejdere i den »uorganiserede« og »organiserede« industri som 14 til 3. Da imidlertid en stor del af den organiserede industri består af håndværkslignende bedrifter, og da der på den anden side under den uorganiserede industri er medregnet tjenesteydende erhverv som barberer, vaskemænd o. l., bliver forholdet mellem håndværks- og fabriksarbejdere snarere som 12 til 2.

Produktiviteten, udtrykt som andel i nationalproduktet, har indenfor de 2 sektorer i mellemkrigstiden omtrent været den samme. Under krigen fik den organiserede sektor på grund af mange nyoprettelser og den samtidige udvidelse af de bestående fabrikker, der skete med hærens forsyning for øje, et betydeligt forspring, som den kun i ringe udstrækning har formået at holde efter krigens afslutning. Uden nærmere at kende til de forskydninger, statsdelingen har forårsaget, kan man dog antage, at forholdet mellem de 2 sektorer produktivitet er gledet tilbage til forkrigsstatus. Det skulle altså betyde, at den enkelte

arbejders produktivitet er 6 gange så stor i den organiserede som i den uorganiserede sektor. Anderledes udtrykt giver samme produktionsudbytte beskæftigelse til 6 cottage arbejdere, men kun 1 fabriksarbejder. Med henblik på cottage-industriernes betydning for beskæftigelsen er der derfor i efterkrigsplanerne lagt stor vægt på, at de fremmes mest muligt. Dette ville endvidere være hensigtsmæssigt, når man tager de fordele i betragtning, som cottage-arbejderne i modsætning til fabriksarbejderne kan nyde godt af. Håndarbejderen kan forblive i eller nær ved sin hjemstavn og få adgang til frisk luft og solskin. Da cottage-industrierne er afhængige af lokale markeder, er det en forudsætning for deres trivsel, at deres kunders, det vil her sige den indiske landbefolkning, købekraft forøges. Dette er igen afhængigt af en gennemgribende forandring af landbrugets produktionsvilkår.

Det er hensigten i større udstrækning end hidtil at lade tilvirkningen af forbrugsgenstande foregå i småbedrifterne og som husflid, om end man ikke har i sinde helt at efterkomme Tjarkaskolens ønskeprogram. At ombytte ikke blot fabrikernes maskinvæve med håndvæve, men tillige spindemaskinerne med spinderokke ville være forbundet med visse ulemper, selv om dette i sin helhed ville give fuld eller delvis beskæftigelse til adskillige millioner håndværkere og landboere mod den halve million arbejdere, der er beskæftiget i bomuldsfabrikerne. Den fabriksmæssige bomuldsspinding har navnlig virket fremmende på håndvævningen, idet den leverede garn af mere ensartet kvalitet og større styrke, end spinderokken kunne frembringe. Derved lettedes håndvævningen, og dens produkter fik på grund af muligheden for standardisering et bredere marked.

Ikke alle forbrugsgenstande egner sig i lige høj grad til håndværksmæssig fremstilling. Hvor forarbejdningen ikke kan spaltes i flere delprocesser, og hvor tillige produktets egenart spiller en rolle, har det indiske håndværk kunnet hævde sig. Således er håndvævningen endnu fremherskende i frembringelsen af gulvtæpper, sjaler, broderier og silketøjer. Når simple uldtæpper stadigvæk tilvirkes på håndvæv, skyldes det, at de håndgjorte varer af forbrugerne, den brede almue, anses for at være mere holdbare end fabriksvarerne. Deres fremstilling foregår i stor udstrækning som husflid i landbohjem. I juteforarbejdningen, derimod, har håndvæven helt udspillet sin rolle, idet man ikke stiller noget krav til en sæks egenart, endsige kunstneriske præg. Efterspørgselen efter jutelærred, både »sacking« og »hessian«, kommer desuden for størstedelen fra udlandet, hvor det er varernes ensartethed og prisbillighed, man lægger mest vægt på.

Foruden de allerede nævnte grene har små- og cottageindustriene kunnet hævde sig bl. a. i presning af olie til lokalt forbrug, i fremstilling af kar og andet almindeligt brugt husgeråd af jern, kobber, messing og klokke metal, i garvning og læderforarbejdning, i frembringelse af pyntegenstande af ædelmetal og af glas, i tilvirkning af »bidis«, de tarvelige cigaretter, som ryges af den fattige befolkning, i forarbejdelse af kokosbast til reb og måtter. Tildels foregår fremstilling af det brune indiske rørsukker, »gur«, såvel som af sæbe, papir og tændstikker endnu i primitive håndværksbedrifter.

Udviklingen af fabriksindustrien i Indien har været meget langsom. Et århundrede er forløbet, siden fabriksdriften vandt indpas i landet, men det er først fra omkring århundredskiftet, at man kan spore en mere omfattende anvendelse af mekanisk kraft og moderne arbejds metoder. Mest hæmmende for det industrielle fremskridt har kapital mangelen været. Opsparingen har været ringe på grund af de ligelige besiddelsesforhold i Indiens hovederhverv, landbruget. Her var praktisk talt alle lige fattige, og de få store jordbesiddere i Bengal og andre dele af landet fik en mere lønnende anbringelse af deres overskudskapital ved at låne den ud til trængende bønder end ved at financiere industrien. Og havnebyernes driftige og velhavende købmænd var mest interesseret i hurtig omsætning af deres kapital, hvorfor de foruden at beskæftige den i råstofeksporten og færdigvareimporten fortrinsvis anbragte den i bomuldsegreneringsbedrifter og rismøller. Bankerne kunne industrien ikke ty til, fordi de få, der fandtes, ligeledes foretrak den kortfristede långivning til handelen frem for den langfristede til industrien. Ved at reservere deres midler til finansiering af høsten kunne de opnå den største gevinst, idet renten da som følge af den store efterspørgsel var meget høj. De private indiske kapitalbesiddere havde og har vist nok endnu den dag i dag en vis forkærlighed for anbringelse i fast ejendom, ædle metaller og smykker samt for pengeudlåning. Den udenlandske kapital gik hovedsagelig til jernbane- og vandingsanlæg, for hvilke den indiske regering stod som låntager eller garant for renten. I industrien kunne kun de foretagender skaffe sig adgang til fremmede kapitalmarkeder, som blev kontrolleret af europæere, mest englændere. Dette var således tilfældet i jute- og kulindustrien. For industri finansieringen har desuden de for Indien typiske managing agents spillet en betydende rolle.

En anden hindring for industriens udvikling har foruden den allerede nævnte ubestændighed hos den tilvandrede arbejder været vanskeligheden ved at flytte byhåndværkeren over til fabriken. Han vægrede

sig ved at gøre det, dels fordi han ikke ville opgive sin selvstændighed, og dels fordi han ikke kunne tage sine familiemedlemmer med sig og således ikke kunne udnytte deres arbejdskraft. Samværet med dem ville han også nødig undvære, idet dette var ham en opmuntring i hans trælsomme dønt.

Endvidere var »arbejdsgiveren«, den kapitalist eller handlende, der financerede håndværkeren og ofte forsynede ham med råstoffer og værktøj, og som til gengæld aftog hans produkter, ikke videre interesseret i fabriksdrift. En sådan ville binde for stor kapital, som blev tyngende i modgangstider, hvorimod arbejdsgiveren under det rådende husindustri-system lettere kunne indskrænke og udvide sin virksomhed.

Det offentlige og de ledende kredse bar på grund af deres manglende interesse også en del af skylden. Som bevis på den engelske regerings forsømmelighed anføres som oftest den liberalistiske handelspolitik, den havde ført i industriens barndomstid. Det er muligt, at den uhindrede indførsel af f. eks. Lancashire varer har været en hindring for den indiske bomuldsindustriens vækst. Dette kunne imidlertid opvejes af råstoffets nærhed, den billige arbejdskraft og muligheden for at udnytte de sidste industrielle fremskridt. Da det til syvende og sidst var et spørgsmål om kapital, kunne det offentliges medvirken ved dens tilvejebringelse have bidraget væsentligt til industriens fremme. Den førende Brahmanerkaste interesserede sig mindre for handel og industri end for offentlig administration, der lå dens oprindelige gejstlige kald nærmere.

De fremmedes foretagsomhed i Indien, og denne udgik hovedsagelig fra englænderne, omfattede mest udenrigshandel og plantagedrift, men kun et fåtal af industrigrenene. Bortset fra de driftige parsere, f. eks. Tata, var de indfødtes initiativ kun ringe. Det er kun sjældent blandt hinduerne, at håndværkeren bliver industriel driftsherre. Dertil mangler han ærgerrighed, og han er i reglen alt for hæmmet af kastefordomme til at kunne arbejde sig op til en lederstilling. Han har med sin usle indtægt ingen mulighed for opsparing og på grund af sin fornedrede stilling heller ingen adgang til fremmed kapital.

Endelig har der hersket stor mangel på kvalificerede emner til de overordnede tekniske og administrative stillinger, ligesom det lave kulturelle stade, den indiske arbejder står på, har været en alvorlig hemsko for industriens udvikling og for dens evne til at stå sig mod den teknisk og organisatorisk vidt fremskredne udenlandske konkurrence.

Indiens industrialisering er i de sidste 50 år skredet langsommere frem, end tilfældet var i f. eks. Japan og Rusland, begge oprindeligt overvejende agrarlande ligesom Indien.

Produktionsindeks for industri.

	(1913 = 100)						
	1896	1905	1913	1920	1930	1935	1938
Indien	48	78	100	118	145	205	240
Japan	—	61	100	176	295	458	552
Rusland	41	62	100	13	236	536	857

I Japan tog både regeringen og de herskende klasser, samurai og det adelige aristokrati, aktiv del i landets industrialisering. Politisk og finansielt styrket som landet var efter sejrene i krigen mod Kina i 1894 og navnlig efter den mod Rusland i 1904—05, kunne det fra første færd gøre sig uafhængigt af økonomisk kolonialisme. Den styrkede politiske prestige åbnede adgangen til udenlandske kapitalmarkeder, som alene mellem 1905 og 1907 anbragte over 100 millioner £ i japaniske statsobligationer, hvoraf hovedparten kom industrien til gode. Japan foretrak at modtage den udenlandske kapital som offentlige lån og ikke som investeringer, der giver mulighed for at kontrollere de pågældende foretagender. Landet var ikke sent til at tilegne sig vesterlandske produktionsmetoder, og ingen møje blev skyet fra det offentlige side for at fremme folkeoplysningen og arbejderens faglige dygtiggørelse. Det stærkt tiltagende befolkningspres var i betragtning af mangelen på råstofforekomster og de begrænsede muligheder for selvforsyning med levnedsmidler tillige en tvingende grund til udbygning af industrien, hvis produktionsoverskud landets nødvendige tilførsler skulle betales med.

Industrialiseringen i Rusland er efter oktoberrevolutionen foregået i hektisk tempo. Kollektiviseringen i forbindelse med en vidtgående mekanisering af landbruget frigjorde en stor del af landbefolkningen til brug for industrien. Medens omkring århundredskiftet bybefolkningen kun udgjorde 1/10, steg dens andel før 2. verdenskrig til 1/3 af totalbefolkningen. I den mekaniserede kolchos vantes bondens og landarbejderens interesse for teknik, og det blev således en god forskole for at kunne betjene både et maskingevær og en fræsese-maskine. Samtidig satte den russiske regering stor kraft ind på at fremme den tekniske uddannelse og forskning. For yderligere at højne produktiviteten opildnedes arbejderne gennem det såkaldte »stachanov«-system til kapløb om rekordpræstationer. Når industriproduktionen i løbet

af 25 år (1913—38) har kunnet 8-dobles, så skete det under store afsavn for folket, idet man begunstigede produktionsmiddel- på konsumvareindustriens bekostning. Ikke mindst af hensyn til krigspotentialen lagde man vægt på at udbygge sværindustrien, hvilket også ytrede sig i importen. Således androg under de 2 første 5-års planer maskiner og metaller den langt overvejende del (i enkelte år op til 80 pct.) af importværdien. Nu kan Rusland selv fremstille sine landbrugsmaskiner og traktorer, sine revolverbænke, turbingeneratorer, sine automobiler og sine flyvemaskiner.

Som det fremgår af ovenstående tabel, har den indiske industri taget et mærkbart opsving i mellemkrigsårene. Tilløbet blev gjort, medens Indien på grund af krigen var afskåret fra forsyningerne vestfra, hvilket på den anden side Japan havde draget fordel af. Egenproduktionens vækst var dog under selve krigen hæmmet af mangelen på maskiner, men da importen af disse øgedes i tyverne, kom der fart i udviklingen. Således steg antallet af tekstilfabriker i Bombay med 18 (fra 63 til 81) i tidsrummet 1917—1923, samtidigt med at mere end dobbelt så mange nye fabriker blev oprettet andre steder i landet. Med denne udvidede produktionskapacitet steg mængden af de fremstillede bomuldsstoffer omtrent $2\frac{1}{2}$ gang i løbet af de 15 sidste mellemkrigsår. Også produktionen af kul, jern og stål, cement, kemikalier og papir tiltog i betydelig grad i dette tidsrum.

Selv om Indien i dets sidste mellemkrigstid (1926/29—1936/38) kunne opvise en gennemsnitlig årlig stigning i sin industriproduktion, der procentuelt var 3 à 4 gange så stor som befolkningstilvæksten, blev det dog langt overfløjet af Rusland, hvis folketal tiltog i samme tempo, nemlig med 1,3 pct. årlig. Ruslands industriproduktion gik årlig frem med godt 20 mod Indiens knap 5 pct. Beregnet pr. indbygger var den russiske industriproduktion årligt steget med 18,7 mod Indiens 3,5 pct.

Industriproduktionens fremgang var relativt større i Indien end i de industrimættede lande som U.S.A., Storbritannien og Tyskland, men også større end f. eks. i Italien og Kanada, hvis industrialisering har været i stadig udvikling. Den japanske industrialisering er dog foregået langt hurtigere, og skulle Indien med sit daværende tempo for produktions- og befolkningstilvækst komme op på niveau med den japanske industriproduktion, som den var før krigen, da den udgjorde 65 prisstabile dollars pr. indbygger mod Indiens 4,9, ville det have taget 90 år at nå dette mål. Og Japan var endda langt fra at føle sig befriet for sit befolkningsoverskud.

Hvis industrialiseringen skal lette det stærke befolkningspres, Indien lider under, inden for en mere overskuelig tid, vil dette kræve en kapitalindsats og en teknisk modernisering, som kun vil kunne præsteres ved en vidtgående medvirken fra udlandets side.

Det opsving, den indiske industri havde taget under krigen, har ikke kunnet opretholdes. Dette skyldes mange samvirkende årsager.

Så længe krigen varede, havde de engelske militærmyndigheder sørget for de fornødne råvaretilførsler, som begyndte at svigte for en stor del på grund af det mangelfulde transportvæsen. Ligesom industri-anlæggene som helhed var navnlig jernbanerne kommet ud for en overbelastning, der havde slidt hårdt på materiellet, uden at dette dog kunne fornyes i de første efterkrigsår. Den produktionsforøgelse, der i nedenstående opstilling har fundet sted for kul, har således ikke kunnet komme industrien til gode, fordi kullene på grund af transportvanskeligheder hobede sig op ved gruberne. Mere end en trediedel af de indiske lokomotiver trænger til at udskiftes, og i bomuldsindustrien er fornyelsesbehovet for maskiner anslået til 50 pct.

Indeks over Indiens industriproduktion 1938—47.

(1938 = 100)

Krigsår med
højeste pro-
duktion

	1943 hhv. 1944	1945	1946	1947
Råjern og jernlegeringer	130	86	85	99
Stålblokke og stålgoods.....	141	132	127	124
Bomuldsgarn	131	124	102	100
Bomuldstøj.....	114	109	90	89
Cement	155	157	144	127
Kul.....	106	105	107	108
Elektrisk kraft	171	178	174	179

Arbejdsugens forkortelse fra 54 til 48 timer, som gennemførtes i 1946, var ikke helt uden indflydelse på produktionens omfang. Da den reducerede arbejdstid ikke blev opvejet af en højnelse i arbejds effektiviteten, mener man, at den bærer skylden for en tilbagegang på 10 pct. i produktionen.

En anden årsag til efterkrigstidens faldende industriproduktion må søges i den stærke stigning i antallet og omfanget af arbejdskonflikter. I 1946 havde Indien omtrent 5 gange så mange arbejdskonflikter som i 1941 (sidste år før Stillehavskrigen); de omfattede ca. 6 gange så mange arbejdere, og antallet af tabte arbejdsdage var 4 gange så stort.